საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია

ქართული ენციკლოპედიის ი. აბაშიძის სახელობის მთავარი სამეცნიერო რედაქცია

ერისთავი გიორგი დავითის ძე

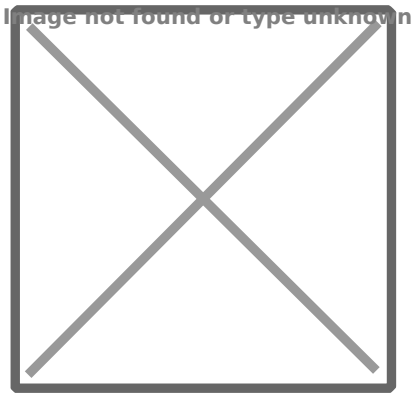

ერისთავი გიორგი დავითის ძე [1813, სოფ. ოძისი, ახლანდ. დუშეთის მუნიციპალიტეტი, – 9 (21). IX. 1864, გორი; დაკრძალულია იკორთის მონასტერში], დრამატურგი, პოეტი, თეატრის მოღვაწე. სწავლობდა თბილ. კეთილშობილთა სასწავლებელში (1824–25), შემდეგ, მცირე ხნით, – მოსკოვის, კერძო პანსიონში. 1830-იდან მონაწილეობდა მეფის რუსეთის საწინააღმდეგო შეთქმულებაში, რისთვისაც 1832 დეკ. დააპატიმრეს. 1834 გადაასახლეს ქ. ვილნოში, სადაც ქვეით დივიზიაში გაამწესეს. ე-მა შეისწავლა პოლონური ენა და ლიტ-რა, დაუახლოვდა პოლონეთის მოწინავე საზ-ბას. 1838 მას ნება დართეს დროებით ჩამოსულიყო საქართველოში. 1842 საბოლოოდ დაბრუნდა თბილისში, სადაც ერთხანს სახელმწ. სამსახურში იყო, 1854-იდან კი სოფ. ხიდისთავში დასახლდა. ე-ის პირველი გამოქვეყნებული ნაწარმოებია პოემა „ოსური მოთხრობა” (ნაწ. 1, „სალიტერატურონი ნაწილი ტფილისის უწყებათანი”, 1832), რ-იც სრული სახით და ახ. სათაურით „ზარე და ყანიმათ” 1853 ჟურნ. „ცისკარში” დაიბეჭდა. ე-ის პოეზიაში მნიშვნელოვანია ეროვნ.-პატრ. („თ. სვიმონ მაჩაბელს”, 1833; „უცხო ქვეყნის ჭაბუკს”, 1835; „მტკვრისადმი”, „ყაბახისადმი”, 1836; „კავკაზი და უცნობი”, 1854; „თ. ნიკოლოზ მელიტონის ძის ბარათოვის გარდაცვალებაზედ”) და სატრფიალო („თეოდოსია მირეცკას”, 1840; „მოგონება”, 1844; „გულს”, 1845; „კნიაჟნა დარია ბეგთაბეგოვისას”, 1849) მოტივები. სატირულ-იუმორისტულ ლექსებში ე. კიცხავს ე. წ. მაღალი საზ-ბის ზნეობრივ გადაგვარებას („დედა და ქალი”, 1838; „ფიქრი ყმაწვილი ქალისა”, 1839; „* * * ერთი კაცი წვა სნეული”, 1854). ე-ის შემოქმედების უმნიშვნელოვანესი ნაწილია დრამ. თხზულებები. მან ერთ-ერთმა პირველმა დაუდო სათავე ქართ. კრიტ. რეალიზმს, მტკიცე საფუძველი ჩაუყარა კომედიოგრაფიას, დააარსა

ქართ. პროფ. თეატრი, რ-საც 1850–54 თვითონ ხელმძღვანელობდა (იხ. გიორგი ერისთავის თეატრი). იყო უდიდესი კულტ. წამოწყების ინიციატორი: პირველი ქართ. *სა ლიტ.* ჟურნ. „ცისკრის" დამაარსებელი და რედაქტორი (1852–53). ე-ის პირველი კომედია, დრამ. პოემა „შეშლილი" (1839), ეხება პოეტის დანიშნულებას, გადმოსცემს მის ხვედრს თანამედროვე საზ-ბაში, მაღალი წრის ზნეობრივ დაკნინებას და განათლებული ახალგაზრდობის უნაყოფო მისწრაფებებს. ე-მა, როგორც დრამატურგმა და თანადროულობის პირუთვნელმა მემატიანემ, გვიჩვენა საქართველოში სავაჭრო კაპიტალის განვითარებით გამოწვეული ფეოდ.-ნატურალური მეურნეობის რღვევის ბუნებრივი შედეგი – დაცემის გზაზე დამდგარი თავადაზნაურობის სრული უნიათობა, გონებრივი სიღატაკე და ზნეობრივი გადაგვარება. ე-ის კომედიებში ძვ. თაობის წარმომადგენლები ამაოდ ებღაუჭებიან წარსულ დიდებას (ამირინდო და ონოფრე – „დავა", 1840; ანდუყაფარ, პავლე დიდებულიძეები – „გაყრა", 1849), რუსეთში სწავლამიღებული ახ. თაობა კი სრულიად მოუმზადებელია პრაქტ. საქმიანობისათვის. ეს ახალგაზრდები უსუსური მეოცნებენი არიან და ადვილად თმობენ თავიანთ მრწამსს (ბეგლარი და მიხეილი – „დავა, ივანე დიდებულიძე – „გაყრა"). ე-მა პირველმა ასახა სავაჭრო კაპიტალის წარმომადგენლები საქართველოში, მათი სიძუნწე, მომხვეჭელობა და მექრთამეობა (მიკირტუმ ტრდატოვი – „გაყრა", კარაპეტ დაბაღოვი – „ძუნწი", 1850), მეფის რუს. ბიუროკრატიული აპარატის მოხელეთა ანგარება და ბიწიერება (სარქის კუმუხტოვი – „დავა", რამაზი – „გაყრა"). ე-ის პიესების ცხოვრებისეულმა სიმართლემ, სოც.-*პოლიტ.* სიმახვილემ და აქტუალობამ სრულიად ახ. ეტაპი შექმნა ქართ. ლიტ-რაში. ე-ის სკოლას ეკუთვნიან ცნობილი დრამატურგები: ზ. ანტონოვი, გ. დვანაძე, გ. ჯაფარიძე და სხვ. ე-მა თარგმნა და გადმოაკეთა პიესები („უჩინმაჩინის ქუდი", „თილისმის ხანი", „ყვარყვარე ათაბაგი", ა. გრიბოედოვის „უბედური ჭკუისაგან"), დრამად გადააკეთა „ვეფხისტყაოსანი", რ-იც კ. ლაფჩინსკისთან ერთად პოლონურ ენაზე პროზაულად თარგმნა. მანვე ქართ. ენაზე გადმოთარგმნა ა. მიცკევიჩის, ა. პუშკინის, მ. ლერმონტოვის, ვ. ჰიუგოს, პ. ბერანჟესა და სხვათა ლექსები. 1862 ე-მა იმოგზაურა ევროპაში. მოგზაურობის შთაბეჭდილებანი გადმოსცა დაუმთავრებელ დღიურებში „ჩემი მოგზაურობა ევროპაში 1862 წელსა 13 ივნისიდგან". ე-ის თხზულებები 1852–53 იბეჭდებოდა „ცისკარში"; ცალკე წიგნებად გამოვიდა „გაყრა" (1850), „ძუნწი", „უჩინმაჩინის ქუდი", „თილისმის ხანი" (1852); „დავა" (1871 ჟურნ. „კრებულში" დაისტამბა). ე-ის *თხზ.* კრებულები გამოქვეყნდა 1867, 1884, 1936 და ა. შ.

მისი სახლ-მუზეუმის შესახებ იხ. სტ. ერისთავების სახლ-მუზეუმი

თხზ.: თხზულებანი, თბ., [1966].

ლიტ.: გ ა მ ე ზ ა რ დ ა შ ვ ი ლ ი დ., ქართული ლიტერატურისა და კრიტიკის ისტორიიდან, ტ. 1, თბ., 1974; მ ე უ ნ ა რ გ ი ა ი., ქართველი მწერლები, [ტ.] 2, თბ., 1944; ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. 3, თბ., 1969; ჯ ი ბ ლ ა ძ ე გ., კრიტიკული

ეტიუდები, თბ., 1949 [ყდაზე: 1950].

ნ. ალანია